

G. VAN HAVER, *Onmacht der verdeelden. Katolieken in Vlaanderen tussen democratie en fascisme. 1929-1940*, K.U.L., 1982, promotor : Prof. R. De Schryver.

Onder de talrijke fascistische of — ruimer — nieuwe orde-bewegingen die in het interbellum in Europa van de grond kwamen, waren er heel wat van katolieken huize of kleur. Nieuwe orde-regimes konden rekenen op loyauteit en bewondering bij de katolieke kerkelijke hiërarchie en bevolking, binnen en buiten de grenzen, Botsingen van de kerk met dergelijke regimes waren weliswaar onvermijdelijk wegens de onverzoenbare totalitaire aspiraties van beiden. Maar tussen katholicisme en fascisme bestonden ideologische affiniteiten die de weg van katolieken naar de nieuwe orde kunnen vergemakkelijkt hebben : een afkeer van “1789”, en vooral van individualisme en liberalisme; de strijd tegen de gemeenschappelijke marxistische vijand; zin voor hiërarchie en gemeenschap; waardering voor het gezin; een vaag anti-kapitalisme.

Dat ook in Vlaanderen fascistoïde bewegingen ageerden, is genoegzaam bekend. Dat er bij hen ook een katolieke inbreng was, is even duidelijk en geenszins verwonderlijk gezien Vlaanderen een duidelijk katolieke stempel droeg. Juist deze stempel maakt de vraag naar de relatie tussen katolieken en nieuwe orde-denkbeelden voor Vlaanderen interessant en relevant.

In de eerste jaren na 1929 — jaar van de oplossing van de Romeinse Kwestie — konden de nieuwe orde-ideeën slechts enkele beperkte, vooral Vlaams-nationalistische, kringen in katoliek Vlaanderen beroeren. In '33-'34 werd de ‘oude orde’ veralgemeend in vraag gesteld, en in '35-'37 werden her en der plannen uitgetekend om voor Vlaanderen een nieuwe orde op te bouwen, waarbij de nieuwe ideeën geprolifereerd werden.

Bij dit alles doken de genoemde ideologische affiniteiten in specifiek Vlaamse verschijningsvormen op. De reële hunkering naar een meer organische maatschappij maakte van korporatisme en bedrijfsorganisatie hét gesprekstema en aktieterrein, zonder dat dit evenwel concrete resultaten heeft opgeleverd. Een vaak buitenmaats anti-

kommunisme en de vele pogingen tot concentratie van alle katoelieke Vlaamse krachten waren van aard om de nieuwe orde-denkebeelden verder gegeerd te maken. Dit werd ook in de hand gewerkt door het ontbreken van een eigen Vlaamse katolieke partij met een duidelijk herkenbaar gelaat, zeker in de toenmalige periode van kriesis. Buitenlandse nieuwe orde-voorbeelden liepen erg in de kijker maar lokten zowel afkeer als navolging uit. Tot een kausaal verband tussen katolicisme en fascisme kan men voor Vlaanderen evenwel niet besluiten : de meest opvallende kentrek van de Vlaamse katoelieken is immers hun verdeeldheid ten overstaan van de nieuwe orde; men vindt onder hen zowel overtuigde demokraten als fanatieke voorstanders van de nieuwe orde.